

Kelebeğin kanadı

Mehmet Akşit

Güneşli bir yaz günü eş dost bahçede bir araya gelmişsiniz, bir taraftan tatlı tatlı sohbet ederek yazın tadını çıkarıyorsunuz, diğer taraftan mangalda közlenen etleri yemek için sabırsızlanıyorsunuz. Masanın üstü çeşitli yiyeceklerle bezenmiş. Birden, nereden geldiği belli olmayan bir gök gürültüsü ile herkes şaşkın bir şekilde gözünü yukarıya çeviriyor. Kara bulutlar hızlı bir şekilde gökyüzünü kaplamakla meşgul. Aniden başlayan sağanak yağmurdan yiyecekleri mi yoksa kendinizi mi kurtaracağınıza karar verememe telaşı ile bir güzel ıslanıyorsunuz. Herkes bir ağızdan “bu yağmur da nereden çıktı” diye homurdanıyor.

Sizin yaz keyfinizi kaçırın bu deli dolu yağmurun, binlerce kilometre ötede, her şeyden habersiz sakın sakın uçan bir kelebeğin kanat çırpmasından kaynaklanabileceğini söylesem herhalde bana inanmazsınız. İnanılması güç bile olsa, Lorenz adlı bir bilim adamının ortaya attığı “kaos teorisi”ne göre [1], bazı önemsiz kabul ettiğimiz hareketler, hava durumunu beklenmedik bir şekilde etkileyebiliyor.

Geçenlerde seyrettiğim “kelebek etkisi” adlı film, işte bu kaos teorisinden esinlenmiş. Filmin kahramanı Evan Treborn’un olağan üstü yetenekleri var. Evan, hayatını etkileyen ve sonucunu beğenmediği kararları değiştirmek için geçmişe dönerek daha önce almış olduğu kararları değiştirebiliyor. Sonra, geri döndüğü zaman noktasından başlamak üzere hayatını tekrar yaşayabiliyor.

Film, hava durumu ile hayat kargaşası arasında bir ilişki kurmuş. İlk bakışta önemsiz gibi görünen bazı seçeneklerin kişinin hayatını önemli bir şekilde etkileyebileceği mesajını veriyor. Önce, bu

varsayımın geçerli olup olmadığını araştırmalıyız diye düşünüyorum. Eğer geçerliyse, hayata yeni başlayan çocuklarımızı, en uygun seçeneklerde bulunmaları için nasıl yönlendirmeliyiz? Bu soruların yanıtını kendi meslek hayatımı inceleyerek bulmaya çalışacağım.

Ortaokulda okuyorum. Ağabeyimle beraber yan yana oturmuş gazete okuyoruz. Gazetede çıkan bir ilana gözümüz takılıyor: “Elektronik devreler kitabı: havaya yanında bedava”. Merak edip kitaptan bir adet ısmarlıyoruz. Kitap, elektronik parçaları belli bir şekilde birbirine bağlayarak, radyo gibi çeşitli cihazların nasıl yapılacağını anlatıyor.

Doğrusunu söylemek gerekirse, ilk önceleri kitaptan pek bir şey anlamamıştım. Buna rağmen, küçük küçük parçaların bir araya gelerek işleyen bir cihaza dönüşmesi beni adeta büyülemişti. Bir taraftan kitaptaki şemaları daha iyi anlamak için bilgi topluyor, diğer taraftan kısıtlı harçlığımla dükkânları ve hurdacıları kapı kapı dolaşarak ucuz elektronik malzeme satın almaya çalışıyordum.

Liseyi bitirince elektronik üzerine bilgimi artırmak için Ankara Devlet Mühendislik Akademisi Elektrik Mühendisliği Bölümüne kaydımı yaptırmıştım. İkinci sınıfa geçtiğimde, okulumdaki elektronik eğitiminin ancak son sınıfta verildiğini ve üstelik oldukça zayıf olduğunu fark etmiştim. Hâlbuki ben, henüz tam kavrayamadığım elektronik cihazların sırrına en kısa zamanda erişmek sabırsızlığı içindeydim. Belki bir yol gösterir diye, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Elektrik Mühendisliği Bölümünün müfredatını incelemiştim. Sonra, ODTÜ’de elektronik üzerine okutulan kitapları satın alarak kendi

kendime çalışmaya başlamıştım. Baktım olmuyor, ikinci sınıfta iken ODTÜ'nün üçüncü, kendi okulumda üçüncü sınıfta iken ODTÜ'nün dördüncü sınıfında okutulan elektronik ile ilgili dersleri takip etmiştim. Artık yavaş yavaş elektronik parçaların sırrını çözmeye başlamıştım. Hiç unutmam, transistorların nasıl çalıştığını tam olarak anladığım gün havaya sıçrayarak saatlerce dans etmiş ve sevincimden bütün gece uyuyamamıştım.

Üçüncü sınıfı bitirdiğim yaz, Hollanda'nın Eindhoven kentine, Philips'e staj yapmak için gitmiştim. Stajımın başarılı geçmesi kendime güvenimi daha da artırmıştı. Ayrıca, Eindhoven kentinde birçok dost edinmiştim. Ankara Devlet Mühendislik Akademisinden mezun olur olmaz yüksek lisans eğitimi için Hollanda'ya göç etmiş ve Eindhoven Teknik Üniversitesine kaydımı yaptırmıştım. Ortaokul sıralarında elektronik üzerine aldığım küçük bir kitap ile başlayan serüven, beni bilgisayar dalında profesör olmaya sürüklemişti. Önemsiz gibi görünen bir kitap alma kararı benim hayatımı değiştirmişti.

Şimdi size, kendi hayat öykümden çocuklarımız için çıkardığım dersleri aşağıda üç madde altında özetlemeğe çalışacağım:

1. Bilgiye ilgi duymak

Bence, başarının sırrı genç yaşta bilgiye ilgi duymakla başlıyor. Ben bu deneyimi, ortaokul sıralarında elektronik devreleri kitabını almakla yaşadım. Çocuklarımızın ileride başarılı olabilmesi için onları, sevebilecekleri bir konuya ilgi duymaya teşvik etmeliyiz. Kendi çocuklarımdan örnek vereyim. Büyük oğlum, daha iki yaşındayken bir müzede karşılaştığı dinazor iskeletini görünce çok şaşırılmış ve dinozorlara karşı giderek artan bir ilgi duymaya başlamıştı. Buna benzer bir şekilde, eski Mısır uygarlığı ile ilgili bir müzeyi gezerken, küçük oğlum mumyalardan çok etkilenmişti.

2. İlgiyi bilgiye dönüştürmek

Herhangi bir konuya ilgi duymak yetmiyor. İlginin zamanla bilgiye dönüşmesi gerekiyor. Ancak bu uzun ve güç bir yol. Benim, önce elektrik mühendisi olmak için Ankara Mühendislik Akademisine kayıt yaptırmam, okuldan tatmin olmayınca ODTÜ'de dersleri takip etmem, Philips'de staj yapmam ve Eindhoven Teknik Üniversitesinde eğitim görmem, bilgimi artırmak için yaptığım uğraşılardan bazıları. Yine kendi çocuklarımdan örnek vermek gerekirse, anne ve baba olarak çocuklarımızı ilgi duydukları alanda bilgilendirmek için birçok müzeyi gezdik. Onları bilgilendirecek kitaplar aldık. Henüz çocuklarımızın yaşı küçük olduğu için ilerideki başarıları üzerine kesin bir tahmin yapmak zor. Ancak çocuklarımızın öğrenme merakının onların bilgi toplama ve öğrenme yeteneğini elde etmelerine yardımcı olduğunu gözlemledik. Bu yeteneğin, çocuklarımızın okuldaki başarılarına olumlu bir şekilde katkıda bulunduğuna tanık olduk.

3. Bilgiyi sevgiye dönüştürmek

İnsan herhangi bir konuda bilgisini geliştirdiği zaman, ilgi duyduğu konuya yakın olan diğer konulara da merak duyuyor. Böylece bilgi hazineniz giderek artıyor. Kendi deneyimlerimden örnek vermek gerekirse, elektronik üzerinde bilgilerim artıkça matematik, kontrol teorisi, fizik, bilgisayar ve felsefeye karşı ilgi duymaya başlamıştım. Büyük oğlumun dinozorlara olan ilgisi, zamanla fosiller, biyoloji, astronomi ve jeolojiye olan merakının artmasına neden oldu. Küçük oğlumun eski Mısıra olan ilgisi, genişleyerek tarih ve mimariyi de içine almaya başladı. Birkaç alanda bilginiz genişledikçe birbirine bağımsız gibi görünen birçok konu arasındaki gizemli ilişkileri görmeye başlıyorsunuz [2]. Buna bağlı olarak, okuduğunuz, dokunduğunuz, tattığınız, dinlediğiniz, kokladığınız ve düşündüğünüz her şeyde daha önceden dikkatinizden kaçmış yeni güzelliklerin gizlenmiş olduğunu fark ediyorsunuz. Her güzelliğin

arkasında o güzellikten daha derin bir bilginin yattığını görünce daha da şaşırıyorsunuz [3]. Böylece, önce bilginin sonra da gizemli güzelliklerin tadına varınca bilginiz sevgiye dönüşüyor.

Belki kaos teorisine göre bir kelebeğin kanat çırpması büyük fırtınalara neden olabiliyor. Bir kişinin aldığı önemsiz gibi görünen bir karar ileride o kişinin hayatını alt üst edebiliyor. Her şeye rağmen ben şuna inanıyorum ki ilgi, bilgi ve sevgi sürecine dayanan kararlar, en azından meslek seçimi açasından, hayat ne kadar kargaşa içerisinde olursa olsun insanı düzlüğü çıkarabiliyor. Bence kelebek kanadının bize vermek istediğı ders de bu.

Kaynaklar

- [1] E. Lorenz. "Predictability: does the flap of a butterfly's wings in Brazil set off a tornado in Texas?", AAAS'in 139uncu toplantısında yapılan konuşma, 1972.
- [2] D. Hofstadter. "Gödel, Escher, Bach: An eternal golden braid", Basic books, 1979.
- [3] C. Alexander. "A foreshadowing of 21st century art, the color and geometry of very early Turkish carpets", Oxford University press, 1993.

Prof. Dr. Ir. Mehmet Akşit

Eindhoven Enschede arası trende, 22 Ekim 2004,
Enschede 24 Ekim 2004.

© 2004-2005 Mehmet Akşit. Bu yazılar ancak ticari olmamak koşulu ile kullanılabilir.